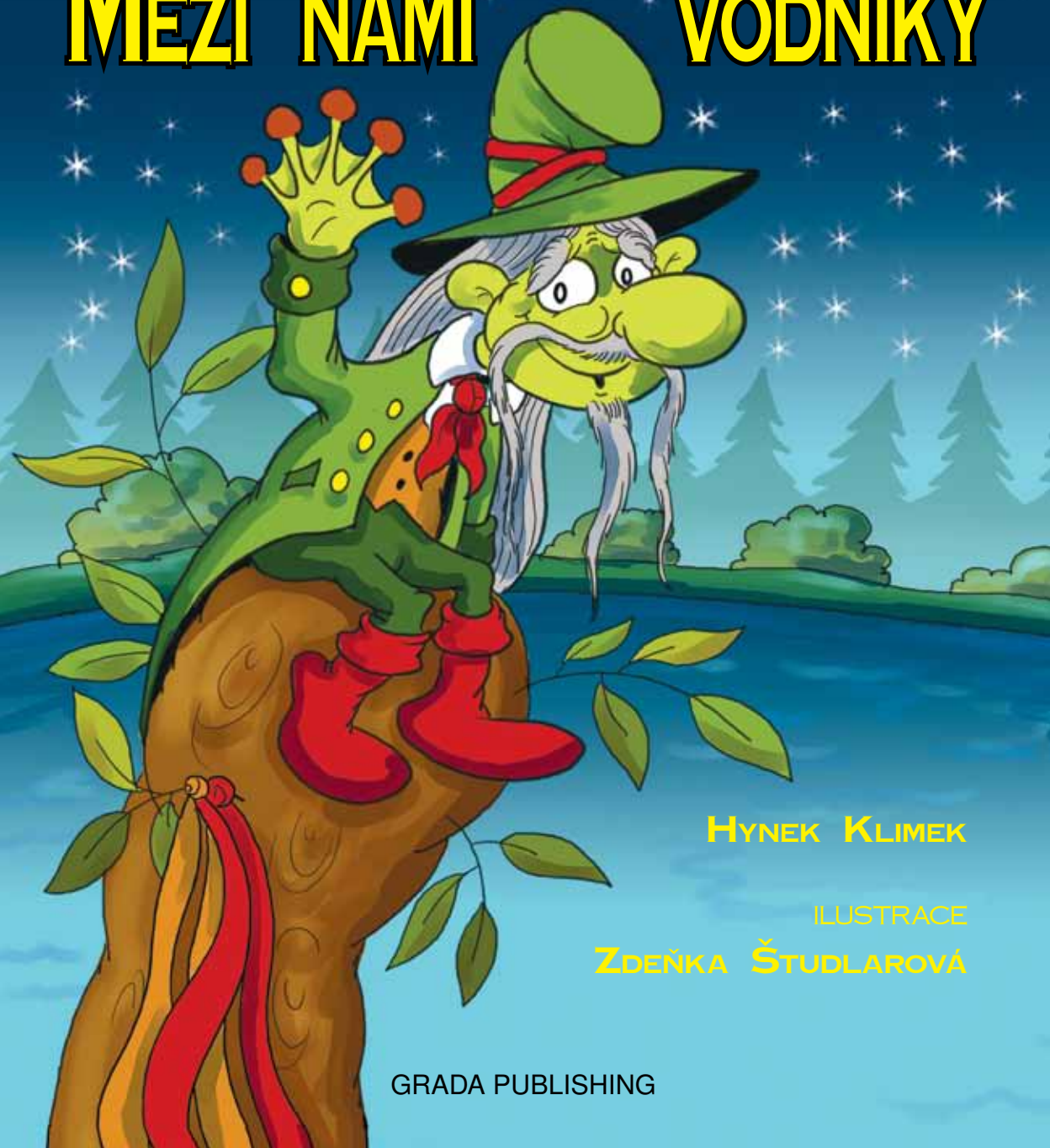

STRASIDLÁŘ

MEZI NÁMI

VODNÍKY

HYNEK KLIMEK

ILUSTRACE

ZDENKA ŠTUDLAROVÁ

GRADA PUBLISHING

Hynek Klimek

STRAŠIDLÁŘ

Mezi námi vodníky

Ilustrace Zdenka Študlarová

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel. +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 4813. publikaci

Odpovědná redaktorka Magdaléna Jimelová
Jazyková úprava Tamara Kajznerová
Návrh obálky Zdenka Študlarová
Grafická úprava a sazba Jan Šístek
Počet stran 64
První vydání, Praha 2012
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2012

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **restně stíháno**.*

ISBN 978-80-247-4215-1

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-8040-5 (ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-8041-2 (ve formátu EPUB)
ISBN 978-80-247-8042-9 (ve formátu MOBI)

OBSAH

Průvodce se představuje	5
Vodnice rády vaří	7
Zázračný chleba od vodnice	10
O dušičkách v hrnečcích	13
Jak chodské děvče převezlo vodníka	17
Soužití vodních víl s lidskými mládenci neklape	20
Jak je to s vodníky	26
O vodníkovi a vodničatech z Podskalí	31
Vodník za vodníkem	36
Další a další vodníci	41
Vodnické historky	46
Vodníková pomsta	51
O děvčeti podvedeném dušičkou	53
Přízraky z močálů a bažin	57
Jak pohanská modla plašila ryby	60
Bůh moří Neptun vodníkům nevládne	62

PRŮVODCE SE PŘEDSTAVUJE

Přišli za mnou, abych vám vyprávěl. Což o to, vyprávím rád a hodně toho pamatuji. Vždyť mi už táhne na třetí stovku let. Řada mých vrstevníků je praprapra a ještě několikrát pradeččky. Já tolik potomstva nemám, do manželství jsem se totiž nehrnul jako oni. I když rusalky se mi líbily, sotva jsem trochu odrostl kolébce. Zvlášť ty dlouhonohé, ale dal jsem na tátu, že se nemá nic uspěchat.

Jsem takový koumavý, dneska by se řeklo studijní typ. Dost jsem cestoval. Chtěl jsem poznat svět, hlavně všechno, co se týká vody. Vždyť voda je můj živel. Inu, ještě jsem vám neřekl, že jsem vodník. Jmenuji se Puškvorec a své podvodní hospodářství mám kolem jedné tůně na horním toku Vltavy, kousek od kláštera Zlatá Koruna.

Naproti němu je na protilehlém břehu velké vodácké tábořiště. V létě je tam spousta vodáků, já pro ně ale nejsem

nebezpečný. Zásadně nikoho netopím. I když mi někteří z nich, kteří se neumějí k řece a přírodě chovat jak se patří, jdou pořádně na nervy. Takové však obvykle jen vystraším tím, že jim rozkývnu loď. Převrátím ji ale jen málokdy. To už mě její posádka musí pořádně naštvat.

Pak ale dávám pozor, aby se všichni dostali v pořádku na břeh. Dostatečným trestem je, že se vymáchají a zchladí si hlavy.

Svět se mění a změnili jsme se i my, vodníci. Málokterý z nás chce dnes ještě někoho utopit. Spíše pomůžeme tonoucímu na břeh, jsme-li náhodou nablízku. Je to s námi podobné jako s lidojedy. Na ty už také ve světě téměř nenarazíte a někteří z jejich potomků studují na vysokých školách. Řada z nich patří ke vzdělavcům a velice citlivým lidem.

My vodníci to ovšem se školami nemáme takové jako lidé. Dočetl jsem se sice, že několik vodníků do těch lidských chodilo, ale to jsou naprosté výjimky. U nás je to tak, že do všeho, co je třeba, zaučí malého vodníka jeho táta. A mámy učí zase vodnické holky. Případně mohou někdy vypomoci dědové, pradědové a další příbuzní. Já měl štěstí, že už děda i táta byli velice sečtělí. Dědeček se totiž jednou při povodni dostal k rozsáhlé knihovně. Velká voda mu přímo do příbytku zanesla spoustu knih, učených i zábavných. Nejprve si v nich jen tak listoval, ale pak se dal do čtení a většinu jich přečetl.

Hodně si z toho zapamatoval. K četbě knih pak vedl mého tátu a ten zase mne. Číst mě naučil brzy a já pak knihám úplně propadl. Zatímco jiní malí vodníčkové, když neměli co na práci, dováděli s rybami anebo okukovali koupající se děvčata, já ležel v knihách. Když jsem přečetl všechny, co jsme měli doma, sháněl jsem se po dalších. Nejraději se zabývám naší vodnickou historií, ale zajímá mě i ta lidská. A to se mi vyplatilo, protože teď vám mohu o všem zasvěceně vyprávět.

VODNICE RÁDY VAŘÍ

Asi bych měl začít od nejstarší vodnické historie. Hned na úvod je třeba říci, že záznamy o našem původu jsou značně rozdílné. Liší se docela zásadně, podobně jako u lidí. U vás jedni tvrdí, že celé lidstvo pochází od prarodičů Adama a Evy, které stvořil Bůh. Jiní zase, že lidstvo se vyvinulo z pralidí, podobných opicím, anebo přímo z opic, když slezly se stromů a začaly chodit jen po zadních. No, já nevím, nedovedu to rozsoudit.

O nás vodnicích jsem se v některých knihách dočetl, že jsme vznikli z andělů svržených z nebe. To prý kdysi dávno část domýšlivých andělů zpychla natolik, že začali dělat neplechu, a tak je z nebe shodili. Ti z nich, kteří spadli do vody, se údajně stali vodníky. Nemáme křídla jako kachny, husy nebo labutě, mnohem podobnější jsme žábám.

Dalo by se nad tím dlouze hloubat, ale já si tím lámat hlavu nechci a nebudu ji plést ani vám. Ať si to vyřeší vzdělání vědátoři. Beztak si myslím, že v tomhle se nikdy neshodnou. Radši vám povím, jak je to u nás s manželstvím. Asi už je vám z vodnických pohádek a pověstí známo – pokud jste si je tedy pročetli pořádně – že o manželství vodníků s vodnicemi toho v nich moc není. Ona totiž taková manželství nejsou častá. Většina vodníků raději žije s vodními vílami, rusalkami.

Důkaz najdete kupříkladu i ve známé opeře jednoho z našich nejslavnějších skladatelů, Antonína Dvořáka. Rusalka tam volá: „Hastrmane, tatíčku!“ Dítětem vodníka s vodnicí být nemohla, to by byla vodnicí. No a takových důkazů je více, proto není důvod, abyste mi nevěřili.

Konec konců, viděli jste už někdy nějakou vodnici? Vypoulené oči, hlava posazená mezi rameny, jako by ani neměly krk, splihlé vlasy, zelená barva pleti, blány mezi prsty a bambulky na konečcích. Skoro úplně jako velké žáby. Řekněte, kdybyste byli

vodníkem, chtěli byste takovou za manželku? Zvláště když si vodnici porovnáte s překrásnými svůdnými rusalkami! Ty jsou totiž většinou vdavekchtivé a za vodníky se vdávají tuze rády. Pocházejí z chudých poměrů a sňatkem s vodníkem se z nich stávají paní většinou dobře zavedených podvodních hospodářství.

Nestává se ale často, že by vodnice, které zůstaly takřikajíc na ocet, tedy neprovdané, zahořkly. Svůj úděl přijímají s klidem, vždyť takových je většina. Sdružují se ve skupinkách a pak spolu na březích potoků, řek i rybníků, jezer a dalších vodních ploch po celé dny brebentí. Někdy dělají i něco smysluplnějšího, kupříkladu vaří nebo pečou. Vařívají přitom rády a dobře. Pokrmy od nich nebývají vzhledné, zato jsou

velice chutné. To vám mohu bez nadsázky potvrdit. Je to známo i z literatury.

Když mají vodnice dobrou náladu, a tu nezřídka mají, jelikož se doma nemusí s nikým o ničem dohadovat, bývají dobrosrdečné. Když mají navařeno, zvou k jídlu náhodné kolemjdoucí. Pokud se vám to někdy přihodí, nebojte se a vezměte si od nich. Opravdu si pochutnáte. Nechtějí vás jen přilákat a pak stáhnout

do vody. Pozvání k jídlu myslí upřímně. Nesmíte ovšem zapomenout na dávný mrav, který byl za starých časů všemi slušnými bytostmi dodržován. Ten kázal, že za krmi se nejen pěkně poděkuje, ale také že poslední sousto se nedojídá. Tato zvyklost pochází z doby, kdy mezi prostým lidem nebyla taková hojnost jídla, aby se někdo přejídal. Host, který nechal na talíři poslední nedojedené sousto, tak dával najevo, že mu chutnalo, ale zároveň naznačil, že už je sytý a nechce přidat. Kdyby snědl všechno do posledního drobku, hospodyně by se cítila povinována nabídnout mu přídavek. Pokud k tomu došlo, činívala tak většinou s těžkým srdcem, že obírá vlastní rodinu.

Takže pozor! Tento zvyk vodnice velice pečlivě hlídají. Kdo od nich přijme pozvání a jídlo zhltně bez ponechání onoho pověstného ždíbičku, toho bez milosti utopí. Dělalí to nerady, ale zvyk je zvyk.

ZÁZRAČNÝ CHLEBA

OD VODNICE

Ve Štítkově na Vimpersku se povídá o hospodáři, kterého jedna vodnice obdarovala zázračným chlebem. Vracel se tehdy odkudsi domů do Štítkova a cestou došel jakousi osobu, kterou považoval za starou babku. Připadala mu nevzhledná a napadlo ho, že je asi nemocná, protože měla v obličeji nezdravou barvu. Hospodář však byl slušný člověk, a tak ji pozdravil. To babku zjevně velice potěšilo. Patrně nebyla zvyklá, že by se k ní někdo choval uctivě. Doširoka se usmála, až sedlákovi připadlo, že se jí ústa roztáhla od ucha k uchu, a vykulila na něj své beztak již vypoulené oči.

„I ty buď zdrav, panáčku!“ opáčila skřehotavým hlasem. „Za to, že jsi tak zdvořilý, tě odměním. Pojd’ se mnou! Neváhej, je to jen kousek,“ dodala.

Připadalo mu zvláštní, že mu ta ošuntělá babka chce dát nějakou odměnu za pouhé pozdravení. Probudila se v něm ale zvědavost, a tak šel. Vedla ho luční pěšinou k nedalekému potoku. Byla bosá a on si všiml, že má podivné prsty

s bambulkami na konečcích a mezi nimi jakési blány. Stále mu ale nedocházelo, s kým má tu čest.

Došli k potoku a podivná babka tam k údivu vyjeveného hospodáře hupsla do tůně a zmizela pod hladinou. Než vylekaný muž popadl dech, vynořila se s velkým bochníkem chleba. „Na, vezmi si ho! Je čerstvý, ráno jsem ho upekla,“ podávala bochník hospodáři.

Teprve teď mu došlo, s kým to k potoku přišel. Nevábne vyhlížející bochník se mu pranic nezamlouval, ale bál se dar odmítnout. Obával se, že by tím vodnici rozzlobil a kdo ví, co by mu pak mohla udělat. Pomyslel si, že bochník může nakrásně zahodit o kus dál, kde to vodnice již neuvidí. A tak poděkoval a chleba si vzal. „Pamatuj si, nikdy bochník nedojídej celý! Uvidíš sám, k čemu je tahle má rada dobrá,“ volala za ním.

Cestou od potoka se dovtípl, že zážitek s vodnicí mu nikdo neuvěří, pokud onen chleba nepřinese ukázat. Tak ho donesl až domů. Sotva prozradil hospodyni, jak k nevzhlednému bochníku přišel, obořila se na něj. „Fuj! Takový hnus! Chleba od vodnice. Co ho vůbec nosíš do světnice? Okamžitě ho vyhod' na hnůj!“ rozčilovala se.

On ovšem neměl rád, když se na něj jeho žena utrhovala, a nechat si od ní přikazovat, to už vůbec nehodlal. Na truc si

proto z bochníku odřízl patku a ukousl si z ní. V tu chvíli se přestal mračit. Chléb od vodnice chutnal znamenitě. Patku snědl celou a přikrojil si ještě krajíc. Svou ženu, otrásající se odporem, musel ale dlouho přemlouvat, aby také okusila, alespoň ždibíček. „Pravda, je dobrý,“ přitakala pak. „Ale já žádný chleba od vodnice jíst nebudu a ty bys také neměl. Dej ten bochník čeledi,“ dodala.

Udělal to a všichni čeledíni i děvečky si pochvalovali, jak chutný chléb tentokrát hospodář přinesl. Veliký bochník snědli skoro celý. Zbyla jen malá patička. Ráno však čekalo na hospodáře s hospodyní veliké překvapení. Zbylá patička přes noc dorostla a na stole ležel opět veliký bochník. Zaradovali se, že ušetří. Od toho dne nemuseli žádný chleba péct. Čeled' se sice divila příkazu, že bochník nesmí být nikdy beze zbytku dojedený, avšak byl veliký, a tak ani nehrozilo, že by ho někdy někdo snědl celý.

Bylo tomu tak až do dne, kdy hospodyni přišel navštívit její strýc, chlap jako hora, věčně hladový. I jemu chleba od vodnice náramně chutnal. Než mu v tom stačili zabránit, zhltl i poslední patičku. Od té doby museli hospodář s hospodyní chleba zase péct. Štědrou vodnici se zázračným chlebem už hospodář nikdy více nepotkal. Kdo však ví, jestli by ho obdarovala i podruhé.

O DUŠIČKÁCH V HRNEČCÍCH

Myslím, že o vodnicích jsem toho navyprávěl již dost, **M**i když o nich koluje ještě mnoho dalších historek. Je ale spousta jiných vodnických zajímavostí, o které bych se s vámi rád podělil. Začnu třeba tím, jak je to s dušičkami utopených. Všeobecně je o nich známo, že je vodníci mají schované v hrníčcích s pokličkami, vystavených na policích. Je to zaznamenáno v celé řadě pohádek i pověstí.

Hrnečky s dušičkami vodníci většinou mívali ve světnicích, kam vodívali návštěvy. Ulovenými dušičkami se chlubili, a proto se jich snažili mít co nejvíce. Tak to bývalo za starých časů. Dokážete si asi domyslet, že dušičkám se v hrnečcích vůbec nelíbí a rády by se dostaly ven. Stačí pootevřít pokličku a šup, dušička je venku. Jako bublina se hrne k hladině, aby mohla vystoupat vzhůru a zamířit k nebeské bráně.

Dušičky uvězněné v hrnečcích se trápí, a tak obvykle strašlivě kvílí. Třebaže jsou pod pokličkou, z hrnečků je to jejich úpění slyšet, zejména v noci, kdy je všude kolem ticho. No, a kdo má přitom pořádně spát? Mnozí vodníci byli mrzouty jen proto, že se kvůli nářku dušiček z hrnečků pořádně nevyspali. Vylívali si pak zlost tím, že stahovali do vody další a další lidi. Hrnečků s dušičkami tak pořád přibývalo, což se samozřejmě odráželo i na kvalitě vodnického spánku.

Až jednou jeden vodník z Labe stáhl pod hladinu doktora, který

s ním usmlouval, že jeho dušičku pustí za dobrou radu. Labský vodník se sice chvíli ošival, ale pak na doktorovu radu dal. Byl už z nevyspání zmožený natolik, že byl ochoten v zájmu svého zdraví udělat cokoliv. Hned ten večer pár dušiček z hrnečků pustil. Noční rámusení se tím zmírnilo a vodník si alespoň tu a tam zdřímnul. Druhého dne pak vypustil ze zajetí všechny ostatní dušičky. Od té doby spal jako dudek a stal se z něho náramně spokojený a veselý chlapík. S lidmi od té doby kamarádí a za to jejich dřívější topení se již několikrát hluboce omluvil. Doktorovu radu si nenechal pro sebe, a tak se brzy našla řada jeho následovníků.

Můj děda ovšem dušičky z hrnečků pustil mnohem dříve, než se stala ta labská historie s utopeným doktorem. Když se dostatečně vzdělal z oněch připlavených knih, prohlásil držení dušiček v hrnečkách za přežitek nehodný moderní doby. Všechny své dušičky s omluvami propustil. Neobešlo se to ale bez problému. Dušička jedné úřednice, která bývala starou pannou, sice

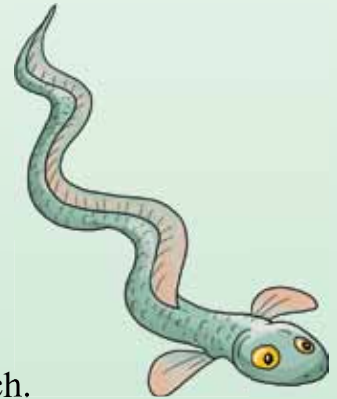
z hrnečku vylezla, když děda nadzdvihl pokličku, ale nechtěla se dát vystrnadit ze světnice.

„Když sis mě utopil, tak se o mě také starej!“ prosazovala si zvýšeným hlasem. Nelekla se ani velké štiky, kterou si zoufalý děda přivolal na pomoc. Odlétla, až když zahlédla úhoře, kterého se štitila.

Stávalo se, avšak tu dobu již také odvál čas, že pohledná děvčata, která si vyhlédli a při vhodné příležitosti stáhli do vody, vodníci o dušičku nepřipravili. Měli jiný záměr, udělali si z nich své družky. Nechtěli mít doma vodnici ani rusalku, ale dívku lidského rodu. Z takového svazku ovšem nikdy nevzešlo nic dobrého. Ty nejznámější případy nebudu rozvláčně popisovat. Dokonale to udělali známí spisovatelé Karel Jaromír Erben a Jan Neruda ve svých proslulých básních o vodnicích.

Nešťastné dívky, které si po dlouhém čase na vodníkovi vyprosily návštěvu svých matek, se poté do vody za vodníkem obávaly vrátit. Věděly, že je tam kromě dětí nic hezkého nečeká. V prvním případě to skončilo pohozením nemluvněte s utrženou hlavičkou přede dveřmi domku, kam se nešťastnice k matce uchýlila. Ta druhá, mající s vodníkem dvě děti, se kvůli nim přes matčin odpor nakonec za vodníkem vrátila. Mateřská láska a strach o děti převážily nad vším ostatním.

V oněch dobách to ovšem vodníci měli s lapáním dívek snadné. Děvčata chodívala k řekám a jezerům máchat prádlo, snadno se také dala nalákat na barevné pentličky, nastražené

nad vodou. Prádlo už ale
v řekách a jezerech
dávno nikdo nepere,
a že by se některá
z dívek dnes chytla
na pentličku?

To by snad
nad vodou
musely viset
přinejmenším

stokoruny nebo něco obzvlášť atraktivního. Třeba zlaté prsteny
a náramky. Po obyčejné pentličce by se asi žádné trochu
odrostlejší děvče vůbec nenamáhalo natáhnout ruku.

Podle mne by ale ani ta zmíněná lákadla nezabrala. Dneska
je mládež mnohem protřelejší než dříve. Určitě by vymyslela
způsob, jak se k žádoucímu dostat bez namočení a vodník
by ostrouhal. Ale i my vodníci jsme již poučenější, než tomu
bývalo za našich prapředků a penězi zbůhdarma nemrháme.
Nevím o žádném kolegovi, který by
nad vodu zavěšoval bankovky nebo
nějaké cennosti.

Ani lákat děvčata skřehotavým
„Haničko, sluníčko“, jako to činíval
vodník z Jiráskovy Lucerny, se dnes
už žádný z nás vodníků nepokouší.
To by tam namísto vodníka musel
zpěvným hlasem z rybníku nebo
řeky volat čerstvý vítěz Super Star.
A ani to by asi nezabralo.

JAK CHODSKÉ DĚVČE PŘEVEZLO VODNÍKA

Na Chodsku žila dívka, kterou si také vyhlédl vodník a stáhl ji do rybníka, když máchala prádlo. A nyní si poslechněte, jak to tenkrát bylo.

Vodník jí oznámil, že o dušičku nepřijde, pokud bude souhlasit s tím, že bude jeho družkou a postará se o veškerou ženskou práci v jeho hospodářství, zejména o vaření, uklízení a praní, a až nadejde čas, i o děti, které spolu budou mít. A to všechno pod podmínkou, že dívka se již nikdy nevydá ven z vody a provždy zůstane v rybníku. Děvče bylo chytré, nechtělo se nechat utopit a zavřít svou dušičku do hrnečku. Vodníkovi tedy řeklo, že souhlasí, avšak pod jednou podmínkou. Otce že už nemá, jen starou matku, a ta se už nestačí starat o domácnost a jejich malé hospodářství. A že by nebylo hezké, aby zůstala na holičkách, když ona bude hospodařit u vodníka a ke své matce se už nebude smět nikdy ani na chvíličku podívat.

„Jestliže spolu budeme žít a moje matka se tak stane tvou blízkou příbuznou, chtěla bych, abychom se jí postarali o živobytí. Můžeme jí přece dávat ryby, vždyť je jich tady v rybníku plno, a také něco z toho, co navařím a napeču. A jestliže jí to nesmím nosit sama, budeš jí to nosit ty,“ navrhla.

Vodník souhlasil, protože se do ní zamiloval již dříve, když ji u rybníka vídal. Dívčina matka se zhrozila, když za ní vodník poprvé přišel s ošatkou plnou ryb, avšak zároveň se jí ulevilo. Když se dcera s prádlem nevracela, vydala se za ní totiž k rybníku. A co tam nenašla! Část prádla ležela na břehu, část

byla ve vodě. Její dcera ovšem nikde a matce bylo hned jasné, co se s ní stalo. Tu nejhorší obavu vyvrátil sám vodník. Řekl jí, že její dcera je naživu a stará se mu o domácnost. Neopomněl také dodat, jak je to s jejich dohodou a že matka dceru již nikdy neuvidí. Protože je však matkou jeho vyvolené, bude mít do nejdelší smrti vystaráno o živobytí. Pokud si to ovšem nepokazí nějakou kulišárnou, kterou by si na něj vymyslela. To že by jí ovšem neradil, protože v takovém případě by byl nucen pomstít se na její dceři, třebaže by to udělal nerad.

Co chuděrce staré matce zbývalo, než slíbit vodníkovi, že proti němu nic nepodnikne a raději o jeho návštěvách nikomu ani slůvko neřekne. Utěšovalo ji vědomí, že její dcera žije, byť v rybníku pod vodou. O to usilovněji se pak modlila, aby se stal zázrak, a než navždy zavře oči, aby se s dcerou ještě shledala.

O to se však postarala dcera sama. Vodník, který si ji přisvojil, totiž příliš chytrosti nepobral a naletěl na dívčinu lest. Bylo to před Vánoci. Dívka ho snadno přesvědčila, že na vánoční svátky by její matka měla dostat více, než jí vodník obvykle nosíval. A že by si na to měl nachystat velkou nůši. Do té si pak ovšem potajmu vlezla ona sama a zakryla se plachetkou. Vodník se nepřesvědčil, co v nůši je, a k dívčině matce ji zanesl.

Nechtěně se tak přičinil o nekrásnější vánoční dárek, který kdy v životě dostala.

Shledání matky s dcerou netřeba popisovat. Samozřejmě byla spousta radosti i slz ze šťastného shledání. Zato vodník zažil po návratu do rybníka šok. Stalo se mu to ale po právu, hlupákovi. Vodnice ani rusalky by mu něco takového dozajista neprovedly.

